

1. Увод.

“Преди не е имало едно централно учреждение, което да се грижи за управлението и уредбата на училищата, то всеки град и всяко село са се грижили поотделно за управлението и уредбата на своите училища, като разбира се, на много места са използвани наредбите в градове с по-просветени граждани и по-прочути учители. Нуждата от редовен и по-здрав надзор върху училищата и желанието да се удовлетворят навреме всички училищни нужди са дали повод, да се отредят определени лица, на които, като пълномощници на населението от града или селото, да се възложат грижите за уредбата, надзора и навременното посрещане нуждите на училището. По този начин е създаден институт на училищното настоятелство, наричано на някои места училищна община, училищно надзирателство и училищно попечителство.

В самото начало настоятелствата са били църковно-училищни защото са имали под свой надзор не само училищата, но и църквите, след това обаче за църквите и училищата са избирани във всички градове отделни настоятелства, а в градове, където е имало по няколко училища за всяко училище е избрано отделно училищно настоятелство.

Членовете на всяко училищно настоятелство избирали помежду си председател и касиер.

Градските училищни настоятелства са имали свой архив, който се състоял от един тефтер, наречен училищна кондика. В кондиката се вписват всяка година приходите и разходите на училището, имената на всички дарители на училището заедно с подарените от тях суми, протоколите на училищното настоятелство, имената на учителите и учителките и техните заплати, класовете, учениците във всеки клас и всички по-важни събития в живота на училището.” /2 с.211/

2. Състав и начин на конституиране.

“Всички общински училища стоят под управлението на общината.

Общината се грижи за училищата си чрез една комисия, наречена училищно настоятелство.

Настоятелствата се избират, когато се избират общинските съвети. В градските общини училищното настоятелство се състои от пет члена, т. Е от кмета като председател и от четири членове, избрани от избирателите при избора на общинския съвет, всички потвърдени от Министъра на Народното просвещение. В случай, че някой от членовете на това настоятелство освободи мястото си, той се замества по същия начин, както става и изборът. В селските общини училищното настоятелство се състои от кмета като председател, и от двама членове избрани от населението при избора на общинския съвет, и потвърдени от окръжния съвет. В общини, където има няколко училища, може по решението на окръжния съвет да се увеличи числото на настоятелите. В смесени общини с мюсюлманско болшинство, настоятелството на християнския самостоятелен участък се състои само от християни. За училища, поддържани от околии или части от околии, настоятелството се състои от три члена, избрани от общинските съвети и участващите в поддържането общини.

В окръжните училища длъжността на настоятелството се възлага на окръжната комисия.

Длъжността член на училищното настоятелство е почетна и безплатна, от която никой не може да се откаже без уважителни причини, за които се произнасят учреденията, които утвърждават настоятелствата.

Училищното настоятелство може да се разтури щом се види, че неговата деятелност пренася вреда на училището, в градските общини с приказ от Министъра на просвещението, в селските с постановление от окръжната постоянна комисия, винаги по предложение от инспектора.. В случай на разтуряне, трябва най-малко в два месеца да се пристъпи към нов избор, а до тогава работата на настоятелството се възлага на кмета и на настоятели, назначени измежду членовете на общината, по предложение на инспектора.

Настоятелството се събира на редовно заседание най-малко два пъти в месеца, а на извънредно всякога, когато в случай на нужда го свика председателя.

Заседанията стават обикновено в училищната сграда.

Кмета в случай на отсъствие се замества в училищното настоятелство от помощника си.

Учителят или главния учител на училището е член на училищното настоятелство с глас съвещателен по учебната част” / 1, с.3/

3. Мандат.

“Училищните настоятелства се състоят в различните градове и села от различно число членове, са избирани обикновено за по една година. В избора вземали участие всички пълнолетни българи.” /2,с211/

4. Правомощия и задължения на училищното настоятелство.

“ Задълженията на училищното настоятелство са следните:

1/ то отговаря за училищната сграда, грижи се за нейната чистота и здраве, както и за нейното отопление;

- 2/ управлява училищния фонд, приема подаръци, направени за училището и намира нови източници за училищните приходи;
- 3/ грижи се за закупуването на учебни пособия;
- 4/ намира средства за поддържането на бедните ученици;
- 5/ съставя преди началото на учебната година списък на децата, които са на възраст за учение;
- 6/ следи за това, дали всичките деца ,които са в списъка ходят редовно на училище;
- 7/ съветва е увещава нехайните родители да пращат децата си постоянно в училището и в случай че не се изпълнява, употребява предписаните от закона средства;
- 8/ присъстват на изпитите и наблюдават децата да не се отклоняват от изпита;
- 9/ намират кандидати за празни учителски места;
- 10/ грижи се за редовното изплащане на заплатите на учителите;
- 11/ помирява учителите в несъгласия помежду им или в недоразумения, възникнали помежду тях и родителите заради ученето и поведението на децата им.
- 12/ грижи се за изпълнението на училищните закони и разпорежданията, дадени от инспектора

Всяка неделя поне един от членовете на настоятелството, по ред трябва да посети училището, за да види състоянието на къщата и на покъщнината и на учебните пособия.

На края на учебната година, настоятелството дава на общинския съвет един отчет върху състоянието на училищата, както и сметка за приходо-разхода на училищните пособия и покъщнина.” /1,с 4 /

5. Взаимоотношения с другите органи на училищно управление.

“Учреждението на нов училищен участък всякога ще става в селските общини с предварителното одобрение на окръжния съвет, а в градските с взаимното съгласие на училищното настоятелство и общинския съвет.

Всяко училищно настоятелство съставя всяка година списък на децата в общината на възраст от 6-12 год и го предава най-малко 14 дни преди началото на учебната година един препис от този списък на учителя, свиква в същия ден всички деца за започване на преподаването.

Учениците се приемат от учителите в началото на учебната година , а от настоятелството най-късно в продължение на първите 15 дни. Ако някое дете е оставило училище, родителите или настойниците му са длъжни да се обадят на настоятелството къде другаде искат да го дадат на учение.

На края на всеки две седмици учителите или главния учител съобщава на училищното настоятелство списъка на учениците, които не са посещавали училище без уважителни причини. Настоятелството се обажда на родителите или настойниците и ги подсеща. Ако след това детето не ходи на училище и следващите две седмици тогава по предложение на училищното настоятелство кметът подканва родителите или настойниците още един път, като залепя името им пред сградата на общинското управление. А за трети и всеки следващ път общината с мотивирано постановление глобява родителите или настойниците на децата с 1-5 лева за в полза на училищния фонд.

След трикратното глобяване от общината за всеки следващ път, родителите или настойниците се предават от инспектора съдия, който ги глобява с 5-30 лева също в полза на училищния фонд.

В училището с повече учители един от тях се назначава главен учител, в първоначалните училища от инспектора, в главните от Министъра по предложение на инспектора, винаги със съгласието на училищното настоятелство.

Освен през училищния разпус учителят може да вземе от настоятелството отпуск по уважителни причини до четири дена и то не повече от пет пъти през годината; а за повече от четири дена трябва да иска съгласието на окръжния инспектор.

Учителят може да се уволни само от училищното настоятелство с одобрението на инспектора и мотивирано постановление на окръжната постоянна комисия:

1/ по доказана небрежност или неспособност в изпълнението на длъжността;

2/ заради явна безнравственост или някое престъпление, преследвано от съдебните власти;

Когато учителят напуска службата у една община училищното настоятелство му дава едно свидетелство, с общинския печат и подписано от кмета, в което се казва, колко време е служил и с какви условия. Свидетелството трябва да е потвърдено с печат и подпис на инспектора, който същевременно прибавя в него от своя страна оценка на учебната деятелност на учителя.

В първоначалните училища учителят се назначава от училищното настоятелство. Учителите на главните училища се назначават от училищното настоятелство с одобрение от инспектора.

В общини чисто мюсюлмански се избира училищно настоятелство според чл. 33 / В градските общини училищното настоятелство се състои от пет члена, т. Е от кмета на председател и от четири членове, избрани от избирателите при избора на общинския съвет, всички потвърдени от Министъра на просвещението/, а където мюсюлманите съставят само една част от общината, отговорната грижа за училището се пада върху мюсюлманските членове на общинския съвет, или ако те не достигат до числото три, върху трима настоятели нарочно избрани от мюсюлманските жители за една година.

Учителите се избират и назначават със знанието на инспектора от самите мюсюлмани: в общини чисто мюсюлмански от настоятелството, в смесените от ония лица, които имат върху длъжностите на мюсюлманското настоятелство.

В смесени общини с мюсюлманско болшинство нямат никаква намеса в училищата на християните, които съставят един самостоятелен училищен участък с едно настоятелство само от християни.

Всяко училище на една вероизповедна община трябва да има едно настоятелство най-малко от три члена, съставено по свободен избор измежду поддържателите на училището, от местни поданици и отговорно пред властите за изпълнението на законите.

Настоятелството е длъжно да дава на своите едновременци всяка година подробен отчет на приетите и разнесени пари.”/ 1, с.9/

6.Кой регламентира състава и дейността на училищното настоятелство и в кой документ.

“На много места училищните настоятелства сами или заедно са изработвали училищни закони, правилници, устави, в които са определени техните права и длъжности, а така също- правата и задълженията на учителите, учителките, учениците и родителите”./ стр. 211 Управление и уредба на училищата/

Състава на настоятелите може да се увеличи с решение на окръжния съвет, а всичко това трябва да бъде потвърдено от Министъра на просвещението. Всичко това е регламентирано в Закона за обществените и частните училища.

7.Заключение.

“Училищното настоятелство се грижело за поддържане на училището; издирвало и създавало нови приходи; събирало тия приходи; доставяло нужните учебни пособия; търсило учители и учителки; изплащало заплатите им, контролирало работата им в училището и поведението им извън училището; в случай на неизпълнение служебните им задължения или на отклонение от правия път, правило им се забележки; разглеждало изпъкнатите недоразумения помежду учители и граждани; уволнявало учители, които не си гледали работата и които не били поставени добре в обществото.”